

RAZGOVOR SVJETONAZORA

Lepeza za izbor svjetonazora je jako velika – od vjerovanja u trima monoteističkim religijama (kršćanstvo sa katoličanstvom, pravoslavljem, protestantizmom i još nekoliko mogućnosti, židovstvo, islam sa sunitima i šiitima, te više meshebskih usmjerenja) do budizma, deizma, politeizma, agnosticizma, ateizma i raznih mnogobrojnih arhaičnih ili modernih sekta....

Kako uskladiti sve to sa novim vremenom u trećem milenijumu u koji smo zagazili, sa visoko podignutom ljestvicom ljudskih prava i sloboda, sa strelovitim razvojem tehnike i tehnologije koju baš ne prate adekvatno društvene znanosti i kojoj se teško i sporo prilagođavaju državna uređenja i zakonska regulativa, ali još sporije i teže vjerske institucije svih konfesija?

Dodatni problem je što velik dio svjetske populacije pripada svjetonazorima koji uopće nisu institucionalno organizirani (agnosticizam, ateizam i još mnogi drugi) - kako voditi dijalog?

Zbog toga je neophodan veliki napor da se povede dijalog, razgovor i komunikacija na svim razinama u, što je moguće širem krugu, i na što više načina koji bi trebali omogućiti međusobno upoznavanje i tek nakon toga dobro razumijevanje.

Dijalog religija

Želim odmah naglasiti da svoju islamsku spoznaju i vjerovanje u Boga ne smatram nimalo više vrijednom od spoznaje o Božjem postojanju jednog židova ili kršćanina, jer pravi i iskreni vjernik koji je dosegao tu spoznaju sretan je jednako kao i ja. Mene je rodila muslimanka i logično je da sam bio bliže putu islama, što nije niti moja zasluga, niti može ili treba biti bilo kakva privilegija ili hendikep.

Naš Bog je jedan i dočekali smo realnost da se ideja dijaloga i saradnje religija oživotvori u stalnim tijelima i forumima na najvišoj globalnoj razini vjerskih i političkih lidera svih konfesija širom svih zemalja i kontinenata.

U sklopu šest imanskih farzova, musliman vjernik izjavljuje :

1. Vjerujem u Boga (Allaha)
2. Vjerujem u Božje anđele (meleke)
3. Vjerujem u Božje knjige (kitabe)
4. Vjerujem u Božje poslanike (resule)
5. Vjerujem u sudnji dan (kijametski dan)
6. Vjerujem da sve što se događa biva sa Allahovom voljom

Naglašavam da muslimani vjeruju u Božje knjige u množini. Kuran ih sve navodi od prve do posljednje. Vjerujemo i u Božje Poslanike (također u množini) koje Kuran sve nabraja, također od prvog Adema a.s., do posljednjeg Muhameda a.s. I ja sam, čitajući Kuran, naišao na jako mnogo mjesta sa detaljnim prikazima Božjih poslanika počev od samog početka, Adama i Eve (Adem a.s. i Hava), Noa (Nuh a.s.) preko Mojsija (Musa a.s.), Abrahama (Ibrahim a.s.), Isusa (Isa a.s.) i naravno, kao zadnjeg poslanika, Muhameda alejhi selam.

Ne mogu nikako drugačije razmišljati, nego da i te Božije poslanike smatram svojim, i ja ih iskreno tako i doživljam kao i knjige koje su oni donijeli i koje čine sastavni dio mog vjerovanja (židovi i kršćani su u Kuranu „sljedbenici knjige“).

Prvi dijalog među religijama desio se u toku trajanja objave Kurana kad je Božji poslanik Muhamed prešao iz Meke u Medinu. Tad je donesen, široj javnosti relativno nepoznat, dokument (Sahifetu-l-Medine) - Medinska povelja. (139)

(139) www.bosanskiislam.com – „Islam i sekularna država“ Louay M. Safi

Ona je ustanovila nekoliko vrlo važnih političkih principa koji su, kada se uzmu svi zajedno, činili ustav prve islamske države, definirali politička prava i obaveze svih članova novoosnovane zajednice, muslimana i nemuslimana, podjednako.

Zagarantovan je princip vjerske tolerancije koja je utemeljena na slobodi vjere za sve članove društva. Priznato je pravo jevrejima da žive po principima i pravilima u koje su vjerovali :

„Jevreji Benu ‘Avfa su jedna zajednica sa vjernicima. Jevreji imaju svoju vjeru a muslimani svoju.“ (139)

Važan je i princip solidarnosti jer „Svaka skupina mora pomoći drugoj protiv bilo koga ko napadne potpisnike ove Povelje. Oni se moraju savjetovati i dogovarati.“ (139)

Povelja je zabranila muslimanima da čine nepravdu jevrejima ili da se svete nad sljedbenicima jevrejske vjere. Povelja predviđa da društvene i političke aktivnosti u novom sistemu moraju udovoljavati skupu univerzalnih vrijednosti i standarda koji sve ljude tretiraju podjednako.

Povelja, opetovano i često, naglašava temeljnu važnost pravde, dobrote i pravičnosti, a izričito osuđuje nepravdu i tiraniju.

Povelja je uvela nekoliko političkih prava u kojima će uživati i pojedinci u medinskoj državi - muslimani i nemuslimani.

Obaveza je da se pomogne ugnjetene. Izvan zakona je stavljena krivica po srodstvu koju su često prakticirala predislamska arapska plemena. Garantuje se sloboda vjerovanja i sloboda kretanja iz Medine i u Medinu : „Ko god želi napustiti Medinu siguran je, i ko god želi ostati u Medini siguran je osim onoga ko se ogriješio o nekoga ili je počinio grijeh.“ (139)

Nema sumnje da je Povelja jedinstven dokument u povijesti ranog islamskog društva. Skoro da ne nalazimo primjera da je neka islamska zemlja, do modernog doba, donijela pisane ustavne norme sa toliko humanih načela kao Medinski ustav.

Otkud pravo ikome danas da u ime islama zagovara bilo kakvu netoleranciju (a ni u kom slučaju nasilje) kad vidimo sa koliko obzira i brige je postupao sam Božji poslanik Muhamed?

Evropski primjeri tolerancije (gledam relacije sa islamom) su Vatikan gdje je u Rimu izgrađena nova džamija i islamski centar kao simbol suradnje islama i katoličanstva, i naravno Zagreb (Hrvatska) koji je naš bosanski prozor prema Evropi.

(139) www.bosanskiislam.com – „Islam i sekularna država“ Louay M. Safi

Zagrebačka džamija

Islamski centar u Rimu

Dijalog religija, dijalog svih ljudi svijeta i stvarna ekumenska nastojanja je iskreno i snažno promovirao Papa Ivan Pavao II. Molio je za oprost zbog strahota učinjenih u ime katoličke crkve, službeno je rehabilitirao Galilea, ispričao se za zločine nad domorocima, u Aushwitzu je kleknuo u spomen žrtvama nacizma i borio se svim silama protiv antisemitizma. Prvi je Papa koji je posjetio sinagogu i džamiju. Uložio je ogromne ekumenske napore za prevazilaženje raskola između katoličanstva i pravoslavlja.

Ostavio je nizbrisiv trag kao čovjek i kao vjernik koji je slao poruku nade cijelom svijetu ne razdvajajući ljude po njihovom svjetonazoru nastojeći da se svi ujedine u zajedničkoj spoznaji o jednom Bogu za sve nas.

Posljednji odličan primjer dijaloga na globalnoj razini je govor Predsjednika Obame u Kairu 2009.g. gdje je uputio pozdrav mira muslimanima - Es selamu alejkum - i citirao Sveti Kuran : „Budite Boga svjesni i uvijek govorite istinu.“ Citirajući i druge dvije Božje knjige (Talmud i Bibliju) na tako primjeren i dobronamjeren način rekao je : „Ljudi svijeta mogu zajedno živjeti u miru. Znamo da je to Božja vizija. Sada to mora biti naš posao, ovdje na Zemlji.“

Evropa je danas dom oko 15 miliona muslimana. Oni su ambasadori tolerancije i dijaloga jer su u većini sredina postigli dobru suradnju sa vjerskim zajednicama i državom. U svim zemljama su izgrađene džamije, sa ili bez minareta ili mesdžidi.

Kako u praksi izgleda (ne)prihvatanje došljaka, u ovom slučaju muslimana, konkretno u Engleskoj, ali u kulturološkom i civilizacijskom smislu analizira Tery Eagleton : „Britanski premijeri vjeruju u zajedničku kulturu, samo što oni pod zajedničkom kulturom podrazumijevaju da bi svi trebali dijeliti njihova uvjerenja kako ne bi na kraju udarili bombama po postajama londonske podzemne željeznice. Istina je, međutim, da se nijedno kulturno vjerovanje nikad ne proširi na veće skupine pridošlica a da se u tom procesu ne preobrazi. Upravo je to ono što prostodušna filozofija „integracije“ ne uspijeva prepoznati. U Bijeloj kući, Downing Streetu i Jelisejskoj palači ne predmnijeva se da bi njihova uvjerenja mogla biti osporena ili izmijenjena prilikom njihova širenja na druge. Zajednička kultura je prema tom gledištu ona koja inkorporira autsajdere u već uspostavljen, neupitan vrijednosni okvir, ostavljajući pri tom slobodu da prakticiraju sve svoje čudnovate običaje koji ne predstavljaju prijetnju toj prestablirovanoj harmoniji. Takva politika prihvaća došljake u jednom smislu, dok ih u drugom ostavlja same. U isti mah je suviše posesivna i suviše sklona nemiješanju. Zajednička kultura u radikalnijem smislu riječi nije ona u kojoj svi vjeruju u isto, nego ona u kojoj svi imaju jednak status u suradničkom određivanju zajedničkog načina života.

Temeljne moralne vrijednosti prosječnog muslimanskog zubara koji se doseli u Britaniju manje ili više su iste kao i one u vodoinstalatera rođenog u engleskoj. Nijedan od njih neće obično tvrditi da laganje i varanje tvore najuputnije ponašanje ili da su djeca najbolja kad ih se premlati na mrtvo ime. Oni svakako mogu imati različite običaje i vjerovanja, no upadljivo je koliko je dodirnih tačaka među njima kad je posrijedi pitanje kako je dobro živjeti. Što se religioznog morala tiče, teško je povući cigaretni papir između Allaha i Jahve.“ (142)

Suživot, ipak, funkcionira korektno u praktičnom životu gdje različiti svjetonazori ne smetaju ljudima da budu dobri susjedi, uz sve probleme koje su donijeli teroristički napadi ali i postojeće predrasude, prisutne najviše zbog nepoznavanja istine o nama.

U borbi za spoznaju istine o nama muslimanima i za stvarni svjetski dijalog religija nemjerljiv doprinos daje naš Bosansko Hercegovački Reis-ul-ulema Dr. Mustafa Cerić. Čovjek kojem su, kao malo kojem u svijetu, otvorena vrata istoka i zapada, i čovjek kojeg poštuju i uvažavaju i na istoku i na zapadu. On to, hvala Bogu, i koristi maksimalno da istoku približi zapad ali i zapadu približi istok, da svojim osobnim primjerom, predavanjima i nastupima smanji, još uvijek veliki, jaz među ljudima, konfesijama, državama i civilizacijama. Za to je dobio mnoge međunarodne nagrade i priznanja sa obje strane.

Posebno ističem „Deklaraciju evropskih muslimana“ (143) iz 2006.g. kao reakciju (on je jedan od rijetkih koji je reagirao) Reisa Cerića u vezi sa napadima u New Yorku septembra 2001.g., u Madridu marta 2004.g. i Londonu jula 2005.g. koja je dobila zapažen publicitet u cijelom svijetu, iz koje kao posebno bitno izdvajam slijedeće :

1. „Islam uči muslimane da su Jevreji i kršćani narod Knjige te da stoga svi Jevreji, kršćani i muslimani trebaju naučiti kako da dijele svoje zajedničke korijene i svoje zajedničke nade za budućnost bez predrasuda kako bi izbjegli diskriminaciju, nizak nivo samopoštovanja, demoralizaciju, vjersku i rasnu mržnju, bespomoćnost, gubitak kontrole, društveno izbjegavanje, besperspektivnost i političku zapostavljenost.“

2. „Evropski muslimani su u potpunosti i jasno predani slijedećim evropskim vrijednostima : vladavini prava, principima tolerancije, vrijednostima demokracije i ljudskih prava, uvjerenju da svako ljudsko biće ima pravo na pet temeljnih vrijednosti - život, vjeru, slobodu, imetak i čast.“

3. „Muslimani, ma gdje bili, trebaju dokazati cijelom svijetu da je islam i ozbiljna vjera i pravična religija; da je on i atraktivna kultura i miroljubiva politika; da su islam dobri ljudi i bogata zemlja; da je islam i mudri čovjek Istoka i racionalni čovjek Zapada. Sve nas u životu vode različite staze, ali bez obzira gdje išli sa sobom nosimo dio jedni drugih! Prijatelji su način na koji Bog brine o nama!“

Kao potvrda svega gore navedenog dolazi vijest od 20.11.2009. da se naš Reis Cerić nalazi na 39 mjestu u Publikaciji o 500 najuticajnijih muslimana na svijetu (autori profesor Džon Espozito i Ibrahim Kalin iz Vašingtona).

Oni navode da je Reis Cerić „Zvijezda vodilja za islam u Evropi i vodeća ličnost u Bosni i Hercegovini. Izrazit u području međureligijskog dijaloga i smatra se jednim od najuticajnijih muslimanskih vođa danas.“

(142) Terry Eagleton, „Razum, vjera i evolucija“ – Zagreb 2010.g. str. 154.

(143) <http://www.rijaset.ba>

Reis Cerić je suosnivač i dopredsjednik Evropskog vijeća vjerskih čelnika (European Council of Religious Leaders) koje je osnovano 2001.g. u duhu Svjetske konferencije religija za mir (World Conference of Religions for Peace) sa sjedištem u Nju Jorku.

Ovo vijeće je 28.04.2010.g. u Istanbulu održalo svoje 7. zasjedanje uz prisustvo vjerskih uglednika kršćanske, jevrejske, muslimanske, budističke i drugih vjerskih tradicija, pod predsjedanjem norveškog biskupa Gunnera Štalsetta na kojem su usvojili „Istanbulsku deklaraciju o toleranciji“. (144)

U ovoj Deklaraciji se posebno ističe :

1. „Danas se Evropa nalazi na razmeđu. Tradicionalne evropske kulture se suočavaju sa novim izazovima. Imigracija predstavlja izazov autohtonom stanovništvu da pokažu suosjećanje i djeluju pravedno, što predstavlja važne evropske vrijednosti. U prvoj deceniji 21. stoljeća religija je prihvaćena kao važna činjenica u evropskim društvima. Postoje primjeri zategnutih odnosa među religijama, ali mnogo češće vjernici različitih vjera žive u miru o čemu svjedoče mnoga međureligijska vijeća koja se osnivaju.“

2. „Sekularne ideologije su utjecajne i dijele mnoge karakteristike sa religijama. To vjerskim čelnicima pruža mogućnost za dijalog i sa onima koji negiraju mjesto i ulogu religije u društvu da šire razumijevanje i traže, što je moguće više, zajedničku osnovu za suživot.“

3. „Uvjereni smo da je međuvjerski dijalog snažan način za promociju tolerancije, mi ćemo aktivno dijeliti sa drugima, uključujući i političare, mudrost i inspiraciju koja nastane kao rezultat našeg rada kroz interreligijsko vijeće uz međusobno uvažavanje i poštovanje.“ (144)

Vidimo da se vjerski lideri trude i aktivno djeluju u promociji tolerancije i suživota na opću dobrobit u novom mileniju, što nije nimalo laku u svjetlu terorističkih napada, vjerskih sukoba i nesporazuma raznih vrsta (sjetite se karikatura iz Danske..).

Poznata nam je čuvena Kuranska poruka - Ko god ubije jednog nevinog čovjeka, kao da je ubio cijeli svijet, a ko god spasi jednog čovjeka kao da je spasio cijeli svijet. Iako je to tako jasna i snažna poruka, terorizam u ime islama je činjenica.

Ja moram izraziti svoju veliku osobnu tugu i duboku žalost zbog terorizma u ime vjere. Ne mogu nikako da shvatim, niti razumijem, niti opravdam, bilo koji teroristički napad. Strašno je da se napadaju vjernici petkom u džamiji, djeca u autobusu na putu za školu, ljudi koji čekaju u redu za posao. Nijedan čovjek svijeta nije zaslužio takvu smrt – i nijedan čovjek svijeta nema pravo drugom oduzimati život na takav način.

S druge strane, vjerovatno kao odgovor na takvo stanje, (ili kao dobar izgovor) i demokratija zna pokazati svoje naličje. Svjež primjer (01.12.2009.g.) je referendum kojim su Švicarci, sa 57,5 posto odobrili zabranu izgradnje minareta na džamijama. U Švicarskoj živi oko 400.000 muslimana na 7,5 miliona stanovnika, koji su dobro ingerisani u društvo i imaju ukupno 150 džamija. Od svih tih džamija samo 4 imaju minareta. Koga to može ugroziti i po kom osnovu? Protiv ove odluke podnesena je žalba Evropskom sudu za ljudska prava u Strasbourg.

Poznato je da Član 9. Evropske konvencije za ljudska prava garantuje slobodu izražavanja religije i individualno i kolektivno izražavanje uvjerenja privatno ili javno. Nadamo se da će ta sloboda biti i dostignuta.

Ovo je dobar primjer (kao i aktueliziranje zabrane nošenja hidžaba u nekoliko evropskih zemalja) koji pokazuje da nije dovoljan samo dijalog između religija – mora se iznalaziti kvalitetniji dijalog na relaciji civilno društvo, ljudska prava i slobode (uključujući, naravno i vjeroispovjest) u odnosu prema zakonodavstvu u sekularnoj državi, demokraciji u najširem smislu te riječi, sigurnosti, zaštiti privatnosti itd.

Postojeći nivo komunikacije, svakako, ne daje dobre rezultate (ne treba isključiti ni zaboraviti primjer Turske koja, iako većinski muslimanska, zabranjuje hidžab u državnim institucijama). Loš primjer daju nam i čisto vjerske (islamske) države gdje nema adekvatnog dijaloga sa ljudima koji nisu spremni prihvatiti takvo ustavno uređenje, a kao ljudi moraju imati pravo na slobodu izbora. Bog nam je dao tu slobodu – ne smiju, i ne bi je trebali, drugi ljudi oduzimati ili zabranjivati.

Lokalni i dobrosusjedski primjer poticanja dijaloga i tolerancije daje Don Živko Kustić - Jutarnji list, Zagreb (05/2009.g.) :

„Jučer smo samo u nekim katoličkim kalendarima mogli pronaći da je spomendan sv. Abrahama. Toga se sveca u našim crkvama uvelike zaboravlja, premda se u prvom misnom kanonu izričito spominje kao „praotac naše vjere“. Jedna jedina župa u našoj zemlji slavi ga kao svog zaštitnika, ona nova Grkokatolička u Samoboru. Ali u novije se doba u svijetu održavaju značajni međureligijski susreti o Abrahamovoj vjeri koju baštine sve tri jednobožacke religije : židovstvo, kršćanstvo i islam. Važno je da suvremeni svijet shvati da su to tri grane iz istoga korijena, da tako gotovo polovica čovječanstva vjeruje u istoga Boga, makar ga štovali na različite načine i zvali ga raznim imenima. Svijest da vjeruju u istoga Boga morala bi onemogućiti mržnju i ratove između kršćana, muslimana i židova. Ne bi smjeli jedni druge zvati nevjernicima, nego, kad baš treba naznačiti razliku, inovjercima. Abraham je živio u 20 st. prije Krista na Bliskom istoku, kretao se sa svojim stadima cijelim prostorom između Iraka i Egipta. Prema Bibliji njemu se jedini sveprisutni osobni Bog Stvoritelj svega svijeta javio, s njime razgovarao i dao mu obećanja za budućnost njegova potomstva i svega čovječanstva. Nažalost su se već dva njegova sina Ismail i Izak sukobili i razišli, te jednog smatraju svojim praocem Arapi, a drugoga Židovi. Od Isaka potječe Isus i od njega kršćanstvo. Suvremena uzajamna upoznavanja tih triju religija mogu biti dragocjena za mir u svijetu. Abrahamov Bog – Jahve i Allah – je Bog čovjekoljubac koji, promičući čovječnost, s ljudima hoda kroz povijest do njezina završetka kad će se nakon svih bolnih nesporazuma, svi koji mu vjeruju prepoznati i priznati.“

Frithjof Shuon u knjizi „O transdentnom jedinstvu religija“ na str. 13. piše : „Jedinstvo religija ne može biti ostvareno na izvanjskom planu, to jest, po planu formi, ono se mora ostvariti na jedan čisto unutarnji i duhovan način, a bez iznevjeravanja ijedne pojedinačne forme. Protuslovnosti ovih formi ne nanose više štete jednoj i univerzalnoj istini nego li to čine protuslovlja među suprotstavljenim bojama kod prenošenja jedne i bezbojne svjetlosti. I kako god svaka boja, po svome osporavanju tmine i svome svjedočenju svjetla, dopušta iznova pronaći zračenje koje je čini vidljivom, i to zračenje vratiti natrag njegovom svjetlosnom vrelu, isto tako svaka forma, svaki simbol, svaka religija, svaka dogma, po svom osporavanju zablude i svjedočenju istine, omogućuje ponovno vraćanje natrag zračenju Objave i njenog Božanskog izvora.“

Moram, na kraju ovog dijela o dijalogu religija, naglasiti i naš Bosanskohercegovački model suživota, koji je bio na ozbiljnoj kušnji u proteklom ratu 1992. – 1995.g. Taj model je preživio ogromna iskušenja počev od dolaska kršćanstva u BiH a zatim podjele na

katoličanstvo i pravoslavlje (linija razdvajanja se stalno lomila oko Drine), preko starobosanske bogumilske crkve, pa do dolaska islama i zatim svih ratova, lokalnih i svjetskih koji su protutnjali preko nas (atentat u Sarajevu 1914.g. bio je i povod za prvi svjetski rat), zaključno sa ovim posljednjim koji je za nas, ipak, bio najstrašniji i najtragičniji.

Bez obzira na taj rat i svu njegovu surovost, čiji je cilj (između ostalog) i bio dokazati da je suživot nemoguć, pokazalo se da je zajednički život, ipak moguć, pa i neminovan. Mi nemamo druge nego zajedno živjeti, ne jedni pored drugih, već jedni sa drugima uz međusobno uvažavanje.

Na nivou BiH od 1997.g. kao zvanično tijelo ustanovljeno je Međureligijsko vijeće koje je nastalo zajedničkim zalaganjem Reisu-l-uleme Mustafe ef. Cerića (Islamska zajednica), Mitropolita dabrobosanskog Nikolaja (Srpska pravoslavna crkva), Vinka kardinala Puljića nadbiskupa vrhbosanskog (Rimokatolička crkva) i Jakoba Fincija (Jevrejska zajednica).

Rad Međureligijskog vijeća, zasniva se na postojanju i djelovanju pet radnih grupa : Pravna ekspertna grupa, grupa za medije, grupa za obrazovanje, grupa za žene i grupa za mlade koje zajedno pokušavaju dati svoj obol suradnji i dijalogu.

Zahvaljujući naporima svih ljudi u BiH, stvarni primjeri dobrog suživota, egzistencije i dijaloga različitih religija i naroda u našoj Bosni i Hercegovini daleko su brojniji od onih drugih negativnih (kojih ima ponekad ali ne u tolikom broju) koje su neprijatelji BiH pokušavali nametnuti prošlim ratom.

Najbolji dokaz je i sada grad Sarajevo koje je preživjelo strašnu ratnu golgotu, podnijelo ogromne žrtve, ali još uvijek su četiri konfesije na jednom mjestu u krugu od 500 metara.

Hvala Bogu, naša BiH je (uz sve probleme koje ima zbog nakaradnog Dejtonskog sporazuma) i dalje mjesto u kojem se ne trebate bojati zbog svog imena i prezimena (više problema možete imati zbog pripadnosti drugoj političkoj partiji).

Dijalog sa ateizmom

Vidjeli smo, ranije, da po statistikama oko 1,1 milijarda ljudi pripada, na razne načine, ateističkom svjetonazoru. Kako ostvariti dijalog religija i dijalog društva, lokalne zajednice ili države sa tim ljudima i ateizmom koji nije institucionalno organiziran niti uvezan na bilo koji način? Moram, odmah, naglasiti da izbor ateističkog svjetonazora ne vidim kao bilo kakav problem ili zapreku u komunikaciji, niti ljudi čiji je to izbor trebaju imati drugorazredan ili bilo kako diskriminirajući tretman u svim segmentima života.

Ali, također, biti ateista ne smije biti privilegija ili jedini način za izražavanje slobode mišljenja, liberalizam, demokratičnost ili intelektualnu i ljudsku osobnu slobodu. Vrlo čest je, i pogrešan stav, da vjerovati u Boga, apriori znači dogmu koja priječi zdrav razum, slobodoumlje, ili slobodu osobnosti, ili slobodu izbora u svakodnevnom životu.

Opisana ateistička Bus kampanja je drastičan primjer kako se pokušava naći način da se ostvari dijalog i pošalje poruka u nedostatku nekog institucionalnog načina za komunikaciju. U ovom slučaju (zbog prijetnje ateistima da će gorjeti u paklu) je sagovornik Dawkinsu (kao samozvanom predstavniku ateista, jer nema načina da taj predstavnik bude izabran) trebala biti crkva ili neko njeno nadležno tijelo – ali takve prakse nema.

Identičan problem ateisti imaju i u komunikaciji sa državom (ali i država s njima) koja, iako sekularna, sa svim vjerskim zajednicama ugovorno i pravno uredi svoje odnose, dok ateisti uopće nemaju takvu mogućnost. Da ne govorimo o pravima ateista u državama sa vjerskim ustavnim uređenjem. Postoji velik broj svakodnevnih pitanja koja bi trebala da se urede. Možemo navesti, kao banalan primjer, novčanicu od 1 dolara u SAD-u na kojoj piše : „In God we trust – U Boga vjerujemo“, gdje je ovakva afirmacija vjere u Boga predstavljena kao kršenje ljudskih prava i sloboda za ateiste.

To je zasmatalo principijelnim borcima za ljudska prava i demokraciju (naravno ateistima). Čini mi se da su podnijeli tužbu sa ciljem da se taj natpis ukloni. Dakle, u nedostatku dijaloga ostala je opcija pravosuđa što, ni u kom slučaju, ne bi smjelo postati pravilo. I uspjeli su :

Nova kovanica od 1 dolara (2007.g.) bez natpisa

Kao vjernika, u prvi mah, me naljutila ta tužba i zahtjev jer mi se učinila neopravdanom i pretjeranom – pa zašto bi im smetala samo izjava o vjeri u Boga? Ali sam se brzo presabrao i zamislio, kako bih ja reagirao da na novčanici piše „Ne vjerujemo u Boga“ i shvatio da su, ipak, u pravu.

U stvari, više me zasmatalo zašto se ti isti „borci“ tako žestoko ne založe za prava onih koji su ostali bez radnog mjesta zbog pohlepe mešetara na burzi (ne moram ni reći da tamo nema baš mnogo vjernika) ili da se založe za prava žrtava otrovanih nedovoljno ispitanim farmaceutskim proizvodima, ili žrtvama tehnoloških ekocida na čemu su mnogi stekli enormno bogatstvo, ili GMO žitarica koje su testirane na ljudima u Africi i tako dalje, i tako dalje?

Dakle, kad se životno i suštinski ugroze ljudska prava i slobode zbog pohlepe – to ne zaslužuje borbu tužbom i ustrajanje na zaštiti ljudi, ali ako promovirate vjeru – e to je problem koji se mora riješiti, pa makar i skupim sudskim postupkom.

Da li će brisanje natpisa o vjerovanju u Boga sa novčanice doprinijeti ljudskim slobodama i demokraciji, i da li će ljudi zbog toga manje, ili više, vjerovati u Boga - ostaje da se vidi.

Vrlo je delikatan i aktuelan problem oficijelnog definiranja pozicije vjere i ateizma unutar sekularne države u suštinski vrlo važnoj prigodi – polaganju prisege Predsjednika države.

Od države do države – rješenja su vrlo različita.

Njemački kancelar, recimo, može izabrati hoće li prisegu završiti s „Tako mi Bog pomogao“ ili će ovu rečenicu izostaviti, a prvi koji ju je izostavio bio je socijaldemokrat Gerhard Schröder. Španjolski socijalist José Luis Rodríguez Zapatero zakletvu je položio pred križem, Biblijom i kraljem, a tekst prisege obuhvaćao je i obećanje lojalnosti kralju.

Barack Obama je, preuzimajući dužnost predsjednika i završivši s izgovaranjem teksta kojeg propisuje Ustav SAD, dodao i rečenicu „Tako mi Bog pomogao“ koja nije službeno u tekstu prisege. George Washington, prvi američki predsjednik, je 1789.g. dodao na kraju prisege tu izjavu „Tako mi Bog pomogao“! Svi slijedeći američki predsjednici, izuzev 11-og Jamesa Polka, također su završavali prisegu ovim riječima.

Tekst prisege Republike Hrvatske utvrđen je Zakonom i on glasi : „Prisežem svojom čašću da ću dužnost predsjednika Republike Hrvatske obavljati savjesno i odgovorno, na dobrobit hrvatskog naroda i svih hrvatskih državljana. Kao hrvatski državni poglavar držat ću se Ustava i zakona, brinuti se za poštovanje ustavnopravnog poretka Republike Hrvatske, bdjeti nad urednim i pravednim djelovanjem svih tijela državne vlasti, čuvati nezavisnost, opstojnost i jedinstvenost države Hrvatske. Tako mi Bog pomogao!“

Prvi Predsjednik Republike Hrvatske 1992.g. Franjo Tuđman prisegnuo je bez pozivanja na Božje ime. Pet godina kasnije, nakon promjene zakona 1997. godine, u tekst prisege ušla je rečenica „Tako mi Bog pomogao“ koju je pobijedivši drugi put na izborima izgovorio Tuđman, koju je kasnije dva puta izrekao Stejpan Mesić, i novi Predsjednik Ivo Josipović. Iako se Ivo Josipović javno deklarirao kao agnostik, koji poštuje vjeru, ali nije vjernik – kao legalista morao je na kraju prisege moliti Boga za pomoć u vršenju svoje funkcije. Gdje su u svemu tome građani Hrvatske i njihova vjerska ili ateistička uvjerenja i ljudska prava i slobode? Jedini način je da izaberu novu vlast koja će ispravno zakonski regulirati i ovu oblast.

Don Živko Kustić u svojoj kolumni u Jutarnjem listu - Zagreb kaže : „Predsjednik, kao i svaki drugi građanin, može biti vjernik, ateist ili agnostik. Ako vjernik ne spomene Boga, time ga se nije odrekao, a ako se ateist poziva na Boga, to je u najmanju ruku neukusno. A, uzme li se u obzir da je Hrvatska laička država i da cjelina građana nije određena vjerskom pripadnošću, Predsjednik mora svima služiti i u ime svih govoriti. Zato ne iznenađuje, ako je prevladala logika da i prisega mora imati čisto civilnu notu i da se Božje ime u njoj ne spominje, smatra Kustić. To odgovara „strahopoštovanju prema imenu Božjem“, citirajući biblijsku zapovijed: „Ne izusti imena Gospodina Boga svoga uzalud“.

Isti problem ima Evropska unija sa definiranjem svog Ustava još od 2003.g. (www.ar-news.net) zbog zahtjeva četiri zemlje, zajedno s Italijom (Španjolska, Irska i Poljska), od 25 budućih zemalja Evropske unije, koje traže spominjanje kršćanskih korijena u evropskom Ustavu. Papa Ivan Pavao II se, također, založio za potrebu citiranja kršćanstva u temeljnom zakonu Evropske unije, ali je izrazio i svijest o teškoćama u toj provedbi. Njegovo mišljenje dijele i mnogi drugi.

Šta je, u tom slučaju, sa evropljanima koji nemaju kršćanske korijene (muslimani, budisti ...) ili su agnosticici ili ateisti? Očito je da ne postoji kvalitetan (ili uopće ne postoji) dijalog unutar društva i unutar institucija države koji bi trebao dati odgovore na ovo, i mnoga druga, vrlo osjetljiva pitanja – pogotovo sa ateistima koji nemaju svoju „krovnu organizaciju“.

Po meni, spominjanje Boga ima smisla samo u vjerskim državama, jer u sekularnoj državi to je, de facto, izravno miješanje vjere u državne poslove što je po samoj definiciji sekularnosti nedopustivo. Predsjednici moraju provoditi samo svjetovni zakonodavni i ustavni sistem zemlje na čijem su čelu.